

בדרכי השיירות

אחרי שבוע קשה של מתקפות על שיירות אספקה ליישובים מבודדים החליטו מגני היישוב לשנות את מטרות המלחמה ועברו מהגנה להתקפה ולכיבוש. לאחר שכמחצית מלוחמי שיירות יחיעם נהרגו יצא לדרך מבצע בן עמי לכיבוש הגליל המערבי

**לאן נוסעים?
אתר הנצחה
לחללי שיירת יחיעם**

בימי נחס אלה של מלחמה אפשר לשאוב עידוד מכך שבכל דור ודור קמים עלינו לکلותנו, אבל הקדוש ברוך הוא והרבה אומץ לב ותושייה של בניו הגיבורים מצילים אותנו מידם. אירוע כזה שייזכר לעד כאחד המבצעים המזהירים בתולדות העם היושב בציון הוא מבצע בן עמי לכיבוש הגליל המערבי בתש"ח. המבצע התחיל בכישלון חרוץ של שיירה שהותקפה, והסתיים בשינוי פני ההיסטוריה ובשרטוט מחודש של גבולות הארץ.

בכ"ט בנובמבר 1947 ניאאות בטובו העולם להכיר בזכותנו להקים לנו מדינה צנועה במולדתנו ההיסטורית, והאו"ם חילק את הארץ בין מדינה יהודית למדינה ערבית על בסיס רוב היישובים בכל אזור. כך קרה שהגליל המערבי, כלומר זה המשתרע לאורך מישור החוף מחיפה עד ראש הנקרה בואכה כרמיאל, הוכרז כשטחה של המדינה הערבית. החלטה זו התקבלה משהתברר כי רוב האזור מיושב בכפרים ערביים גדולים, בעוד שהתנועה הציונית הצליחה להציג בשטח זה באופן עגום רק שמונה קיבוצים קטנים – מצובה, אילון וחניתה בצפון; יחיעם, שבי ציון

ורגבה במרכזו, ועין המפרץ ומשמר הים (אפק) ליד עכו.

עם פרוץ מלחמת העצמאות הפכה הגישה לקיבוצים מבודדים אלה למסוכנת בשל התקפות ערביות על הכביש הראשי מעכו לראש הנקרה, היום כביש 4. הצרה הגדולה יותר הייתה בכביש מנהריה לגוש חלב, היום כביש 89. כביש זה, שהוביל לקיבוץ יחיעם, התפתל כנחש מוכה שיגרון בין שדות פלאחים. היהודים הגיעו עם ערביי הגליל המערבי להסכם שאפשר תנועה יהודית בכבישים תמורת תיקון צינור המים ההרוס לעכו וקיום תנועה ערבית באזור נהריה. כמו רוב ההסכמים במזרח התיכון גם הסכם זה כובד חליפות לפי מצב הרוח של השייח'ים אחרי הקפה של הבוקר, ולא פעם זכו משוריינים יהודיים למטחי ירי שהביעו דו קיום ושכנות טובה. חשש כבד נשקף לחיי המשפחות בקיבוצים המנותקים, שסבלו ממחסור גובר במזון, במים, בתחמושת ובחומרי בניין לביצורים.

לציון הגבוה ביותר בסולם החור הנידח זכה קיבוץ יחיעם, שמקימיו אמיצי הלב מיקמו אותו בלב המאפליה בין הכפר הערבי העוין תרשיחא לבין הכפר העוין

בדרך להובלת אספקה ליחיעם.
לוחמים מהשיירה לפני היציאה
פיקוויק, באדיבות משפחת מליק, רעננה

הקיבוץ היה מנותק מכל אספקה מפרוץ מלחמת העצמאות, ולכן הוחלט לשגר אליו בדחיפות שיירה עם שבעה משוריינים מלאי כל טוב

אל הקיבוץ, וכל האחרים הותקפו בעוצמה. 46 לוחמים נהרגו, ובהם גם המפקד בן עמי. קיבוץ יחיעם נותק לגמרי, והפורעים חגגו את ניצחונם בחפלה גדולה ובביזה יסודית של כל תכולת המשוריינים שהועלו אחר כך באש.

באותו יום שבו הובסה שיירת יחיעם הותקפה גם שיירת נבי דניאל שיצאה לעזרת יושבי גוש עציון הנצורים ואיבדה 15 לוחמים. ארבעה ימים אחר כך, כאשר 22 ממגני שיירת חולדה נהרגו בהתקפת פתע, הובן כי שיטת השיירות לא עובדת. אך מי כעמך ישראל, עם קשה עורף כלביא יקום ושאר פסוקי הלל, אשר במקום לשקוע בייאוש בחר לעבור מהגנה להתקפה ולהשיב לאויב מנה אחת אפיים עם קפה שחור מאוד. שבוע בלבד אחרי נפילת שלוש השיירות בקרבות עקובים מדם יצא לפועל מבצע נחשון המוצלח שפרץ את הדרך לירושלים. ההתחפרות במשוריינים נזנחה לטובת חיסול כל מוקדי

יותר כאברי. הקיבוץ היה מנותק מכל אספקה מפרוץ מלחמת העצמאות, ולכן החליטה חטיבת כרמלי של ההגנה לשגר אליו בדחיפות שיירת אספקה גדולה עם שבעה משוריינים מלאי כל טוב ומוגנים על ידי כתשעים לוחמים.

מהגנה להתקפה

השיירה הייתה אמורה לצאת מנהריה בט"ז באדר ב' תש"ח (27.3.1948) בשעות הצהריים, אך ערב היציאה הגיעו שמועות על מארב ערבי ענק המתארגן על הדרך. נערכה התייעצות בין הפיקוד לבין המג"ד בן עמי פכטר, מפקד המרחב הנערץ ומוביל השיירה, והאחרון החליט לצאת בכל זאת לדרך בתקווה שהקפה של הבוקר אצל השייח' יתניע מחויבות כלשהי להסכמים. הקפה היה כנראה גרוע במיוחד, שכן שיירת יחיעם הותקפה על ידי כאלף פורעים ערבים ליד הכפר כאברי. משוריינים אחד בלבד הצליח לפלס את דרכו

התקיפה הפוטנציאלית בדרכים. היעד הגדול הבא היה פריצת הדרכים בצפון במטרה להביא אספקה דחופה לקיבוצים, לפנות מהם את הנשים והילדים באופן זמני, ולמנוע את מימושה של תכנית החלוקה של האו"ם בגליל המערבי. המבצע המזהיר כלל שלושה גדודים מחטיבת כרמלי שחולקו לחמישה ראשי חץ לתקיפת המרחב כולו בו זמנית. בין המתגייסים היו חבריהם של לוחמי שיירת יחיעם שדרשו להשלים את משימת האספקה ליחיעם הנצורה ולנקום בפורעים. הכוח הגדול ביותר נועד לפרוץ מדרום, דרך הכביש מעכו צפונה, בשיירה של 25 רכבי אספקה, שישה אוטובוסים ממוגנים ועשרה משורינים, בעוד ששני הכוחות האחרים היו אמורים להגיע ממערב בסירות דרך הים.

בנוחות משולבים

בשעת השי"ן, אור לה' באייר תש"ח (14.5), יצא לדרך המבצע לכיבוש הגליל,

שלושת הקיבוצים הצפוניים קיבלו את מושיעיהם בצהלות שמחה ובכיבוד דל ממה שעוד נותר להם אחרי חודשי הניתוק הארוכים

שייקרא לימים מבצע בן עמי לזכר מפקד שיירת יחיעם שנפל אך חודשיים קודם לכן. הכוח היבשתי נלחם בעוז על כיבוש תל נפוליאון שליד עכו, ושעט במהירות במעלה הכביש צפונה. הכוח הימי הפליג בסירות ממזח נחל קישון במטרה לעגון בקיבוץ שבי ציון ובנהריה שנועדו לשמש נקודות פריצה להמשך הלחימה. על החוויה הימית המפוקפקת סיפר לימים מפקד הכוח, יוסי האס:

אנחנו לא אנשי ים ולא לוחמי קומנדו אלא עכברי יבשה ... הגלים הרימו

מבצע בן עמי נקרא על שם מפקד גדוד 21 בחטיבת כרמלי שנהרג בשיירת יחיעם. בן עמי פנטר

כפסע מירי של כוחותינו על כוחותינו. מצודת המשטרה בכפר אל-בצה אתרי מלחמת העצמאות עיבוד תמונה: תמר הירדני

ארוזתם לבד?

< בראש אחד החצים במבצע בן עמי עמד מפקד חטיבת כרמלי משה זליצקי, שהשתתף בקרב לשחרור המצור על נהריה ובהמשך בקרב על הדרך ליחיעם. שבועיים לאחר השלמת המבצע המרהיב הוא עיבר את שם משפחתו לכרמל, ואחר כך מונה למפקד חזית הצפון. תחת פיקודו של כרמל נכבש הגליל כולו, והוא אף עמד בעוז מול האיום הצבאי מצפון כאשר הניס את כוחות צבא ההצלה של קאוק'גי אל מעבר לגבול. לימים היה כרמל פוליטיקאי ואיש ציבור, ונפטר בשיבה טובה בגיל 92.

< חלק מחייליו הקרובים של בן עמי פקטור הקימו ב-1949 את מושב בן עמי על חורבותיהם של שלושה כפרים ערביים סמוך לכאברי. בני כפרים אלה השתתפו בהתקפה על שיירת יחיעם שבה נהרג מפקדם הנערץ.

מאמץ משולב. מפת הקרבות

לדרך עם הקיבוצניקים של שבי ציון כשבאמתחתם משאית עם אדמה למילוי התעלה. קרב האדירים על הכפר נמשך עד אור הבוקר והפתיע את הלוחמים אשר הגיעו בינתיים מדרום בדרך היבשה וציפו למצוא את א-סמריה לאחר הכיבוש. אבל מי כעמך ולא אלמן ישראל וכו', ולכן הסתערו מיד כולם בעוז והנחיתו על האויב סנוקרת איומה. תוך זמן קצר הוכרע הקרב, ותושבי הכפר הנוותרים ברחו לנפשם. התעלה הסוררת מולאה עד תום, וכלי הרכב נעו במהירות צפונה.

ראש החץ השני שהגיע מהים פרץ את המצור הערבי על נהריה ושעט על הכביש ליחיעם. אחד האתגרים הגדולים בדרך לקיבוצי הצפון היה הכפר א-זיב – לימים אכזיב – שחלש על הדרך הראשית העוברת לאורך החוף. כוח לוחמים גדול יצא מנהריה וניהל שם קרב איתנים עד

אותנו והפילו אותנו וכולנו סבלנו ממחלת ים והקאנו את נשמתנו ... הרגשנו רע מאוד ... במאמץ משותף ועליון הצלחנו לרדת מהסירות. נרטבנו כהוגן, אבל לפחות הרגשנו שוב את האדמה מתחת לרגלינו. תושבי שבי ציון ראו שאנחנו 'לבנים', הבינו מה עבר עלינו ופינקו אותנו מכל טוב. הגישו תה, קפה, משקאות חריפים, ועזרו לנו להתאושש (דוד דיין, 'עושים מדינה', עמ' 141-142).

מצבם הרעוע של הבאים בדרך הים גרם לעיכוב בביצוע משימתם הראשונה – כיבוש לילי של הכפר הערבי א-סמריה שיושביו חפרו לרוחב הכביש הראשי תעלה עמוקה כדי למנוע מעבר כלי רכב יהודיים. אחרי התאוששות ארוכה ודרבון הדדי נמרץ יצאו סוף סוף החבר'ה

בכפר כאברי פגשו הלוחמים את המשוריינים שהותירו חבריהם מאחור ארכיון צה"ל

היה אביב בארץ, ובלב התרוננה שמחת הניצחון המעורבת הרגשת יגון על הלוחמים אשר קידשו את חייהם על פריצת הדרך לגליל

קיבוץ אילון, שאלתי על המשטרה ורווח גם לי גם להם. התברר שאנשיהם כבר השתלטו עליה, ולו היינו מסתערים – אפשר לנחש ... עשינו את הדרך חזרה בשלום, ובשלב זה היינו עסוקים מכדי להתרגש, כי כבר היינו תושבי מדינת ישראל החדשה, בת יומה (שם, עמ' 143).

גם הכפר אל-בצה הסמוך למשטרה ננטש לאחר קרב גדול מול ראש החץ החמישי, ואחרוניו נסו לכל עבר. מי שסייעו לכך היו פליטים מהכפרים האחרים שהגיעו עם סיפורי אימה על גדודי היהודים הפושטים בלי רחמים והורגים על ימין ועל שמאל כביכול, ללמדכם שאין להמעט בחשיבות הגזמותיהם של פחדנים.

שיושבי הכפר ברחו והדרך נפרצה. שלוש הקיבוצים הצפוניים קיבלו את מושיעיהם בצהלות שמחה ובכיבוד דל ממה שעוד נותר להם אחרי חודשי הניתוק הארוכים. האספקה נפרקה, הכוחות נפרסו, והנשים והילדים הועמסו על האוטובוסים כדי לצאת דרומה. בדרכם הם עברו על פני משטרת הכפר אל-בצה – לימים בצת – שהוחזקה על ידי שוטרים ערבים. הם ירו לעברה והתכוננו למטח יריות, אך באורח מחשיד לא קרה דבר. את רגעי התמיהה תיאר לימים המפקד צבי בן ארי:

התקרבנו עוד קצת, ירינו, ואין תגובה. מה לפנינו? משטרה נטושה או מלכודת? הם מחכים שניפול לידיהם? עד כאן עברנו בשלום ולא היה לי שום חשק להיתקע כאן. יצרתי קשר עם

גן ההנצחה מזמין את הציבור
לזכור את הנופלים בשיירת יחיעם
ובמבצע בן עמי
צילום: bukvoed

מודיעין שלום

איפה לאכול

מפגש הטאבון – בצל עצי הזית

משק 147, מושב עין יעקב
כשר, בשרי, 050-8552092

חומס אליהו – גשר הזיו

תחנת הדלק דור אלון, גשר הזיו
כשר, פרווה, 04-6475581

בורדו

הגעתון 42, נהריה
כשר, חלבי, 04-9514079

עוד באזור

גן לאומי מבצר יחיעם

כניסה בתשלום, *3639

שמורת ראש הנקרה

כניסה בתשלום, 073-2710100

בית לוחמי הגטאות

קיבוץ לוחמי הגטאות
כניסה בתשלום, 04-9958035

תמר הירדני מוסמכת החוג ללימודי
ירושלים וארץ ישראל במכון שכטר,
מורת דרך, מדריכה ביד יצחק בן צבי,
חוקרת ירושלים וסופרת

פסק מלזעוק. ברדת הערב על כאברי
ההרוסה נעו חיילים מיוזעים ויגעיים
בדרכי הגליל המערבי המשוחרר. היה
אביב בארץ, ובלב התרוננה שמחת
הניצחון המעורבת הרגשת יגון על
הלוחמים אשר קידשו את חייהם על
פריצת הדרך לגליל המערבי המנותק
ולא זכו לראות בשחרורו (צדוק אשל,
"המבצע שהחזיר הגליל המערבי
לישראל", 'למרחב', ד' באייר תשכ"ג,
28.4.1963, עמ' 4).

מבצע בן עמי קבע עובדות חדשות בשטח,
והגליל המערבי הפך דה פקטו לחלק בלתי
נפרד ממדינת ישראל. לאחר קום המדינה
הנציח משרד הביטחון את שיירת יחיעם
במקום המדויק שבו היא הותקפה, ליד
צומת כברי. תחילה הועמד במקום רק
עמוד זיכרון מצולע ועליו שמות הנופלים,
אך ב-1969 עבר האתר מתיחת פנים
והפך לגן הנצחה שלם הכולל משורינים
מקוריים, תבליטים, שלטי הסבר
ושולחנות פיקניק. □

סוגרים מעגל

כל שנותר היה רק להכניע את עכו
הערבית, לפרוץ את הדרך ליחיעם
המרוחקת ולהכות חזק ביושבי הכפר
כאברי שהיו הכוח העיקרי שהשמיד את
שיירת יחיעם. שבוע לאחר צאת המבצע
לדרך השלימו הכוחות את כל המשימות,
ובהם במיוחד גדוד 21 שדרש לנקום את
נקמת חבריו המתים ובראשם מפקדם בן
עמי:

עם שחר הותקפה כאברי והגדוד
נכנס לכפר. מיד הוחל במלאכת
ההרס. החבלנים עבדו ללא לאות,
ובית אחר בית הועף באוויר. חיילי
הגדוד התרוצצו בכפר, נכנסו לדירות
ומצאו בהם חפצים של חללי השיירה
המובסת. כאן חולצה של חייל עברי
ושם כובע פלדה. לאורך הכביש היו
מונחות מכוניות השיירה השרופה,
ובתוך התעלה הטנדר השרוף של בן
עמי, מפקד הגדוד האהוב אשר נספה
בשיירה. דמם של חללי השיירה לא